

Lowie van Oers, 2016. Foto: Memno van der Meulen voor de Nieuwe Oost

Een vakoverstijgend project met minimale investering van tijd en geld **KAN DAT?**

Hokjes zijn onoverkomelijk in een schoolorganisatie. Maar willen wij leerlingen juist niet leren over de grenzen van ons vak heen te kijken? Vakoverstijgende projecten zijn waardevol. Jammer dat er vaak zo veel – te veel – tijd in gaat zitten. Kan het ook anders?

SVEN KRUIZINGA

‘Meneer, mag dit op mijn lijst? Ik vond het prachtig!’ Zesdeklasser Afra toont me een nogal dun boekje met de titel *Turing* van ene Lowie van Oers. Wiskundig en dun? *I think not*. Nadere bestudering wijst uit dat het om een toneelmonoloog gaat over Turing en een ik-persoon. Ik geef natuurlijk mijn toestemming – hoe mooi is het als leerlingen met ongebruikelijke teksten aankomen waar ze zelf helemaal weg van zijn? Als ik zelf ga lezen, word ik vanaf bladzijde één het verhaal ingezogen. Van Oers schrijft vlot, met veel humor en rake observaties, en treft een prettige balans tussen *showing* en *telling*. Niet alleen mooi op de leeslijst, maar ook perfect om klassikaal te lezen – beter behapbaar dan een roman en minder vluchtig dan een kort verhaal. Hier kan ik wel wat mee, *literair-analytisch gesproken*.

Ik bel het toneelgezelschap van Lowie van Oers op, met het verzoek om een klassenset tekstboekjes aan te mogen schaffen ‘tegen onderwijstarief’. Altijd weer hetzelfde dilemma: je wilt mensen graag eerlijk betalen voor hun prestaties, maar een sectiebudget is ieder jaar zoveel sneller op dan je zou willen. Maar ik heb geluk. Na een paar dagen heb ik mailcontact met de schrijver

zelf, die enthousiast en gevleid is. Niet alleen kan ik tegen een mooie prijs een aantal boekjes afnemen, Van Oers wil ook naar onze school, het Stedelijk Gymnasium Leiden, komen en ik mag via de schooldrukkerij de tekst voor vijf klassen reproduceren. Dit begint op een projectje te lijken!

Het begin

‘Houd het klein’, zeg ik tegen mezelf. Dit is allemaal spontaan en gaat dwars door het gewone curriculum heen, dus maximaal twee lessen. Mijn sectiegenoten staan hier open voor en lijken ook prima uit de voeten te kunnen met de tekst.

Het toeval wil dat ik vaak tegenover een wiskunde-collega zit te werken. Met hem deel ik mijn enthousiasme over de Turing-tekst. ‘Turing-wiskunde is prachtig – daar zou ik eigenlijk eens wat mee moeten doen’, zegt hij. En zo wordt mijn projectje opeens voorzichtig vakoverstijgend. ‘Doe dat dan in de week waarin wij met de tekst bezig zijn!’, roep ik uit. Het is december. We spreken een week af medio februari. Alle tijd. Twee lessen Nederlands. Eén les wiskunde. Klas 5.

In de personeelskamer zit ik naast een collega biologie. ‘Alan Turing heeft zeker niks met biologie te

Bij Engels blijkt een collega al een paar jaar geleden een aantal op Alan Turing geïnspireerde gedichten te hebben verzameld: ‘Turing: A Poem’ bijvoorbeeld, van Matt Harvey

maken?’, vraag ik, onnozele alfa. ‘Nou,’ zegt ze, ‘toevallig wel. Hij heeft een theorie geformuleerd over de patronen op vachten van katachtigen.’ En toen waren er drie. Vanaf dat moment begin ik actief vakken te werven voor een Turing-week, met als enige vraag: zou jij in de tweede week van februari voor klas 5 één lesje over Alan Turing willen geven? Filosofie is meteen om: ‘Ik geef sowieso een les over Turing, maar meestal in module vier. Die haal ik wel naar voren.’ Geschiedenis volgt snel: ‘Toevallig heeft net een leerling de film *The imitation game* geanalyseerd op historische correctheid. En we kunnen mooi discussiëren over de waarde van excuses voor daden in het verleden.’ De Britse overheid heeft Turing chemisch laten castreren omdat hij homoseksueel was. Niet veel later pleegde hij zelfmoord. In 2009, 55 jaar later, maakte de regering haar excuus.

Maatschappijleer sluit graag aan met het thema homoseksualiteit: hoe kijkt onze maatschappij hier tegenaan door de jaren heen? Natuurkunde wil de Turing-test onder de loep nemen. Een computer moet proberen via een chatsysteem de ondervrager ervan te overtuigen dat hij een mens is.

Bij Engels blijkt een collega al een paar jaar geleden een aantal op Alan Turing geïnspireerde gedichten te hebben verzameld: ‘Turing: A Poem’ bijvoorbeeld, van Matt Harvey (zie kader op volgende pagina), en ‘Love letter to Alan Turing’ van Eric Cline. Ook heeft singer-songwriter Nick Drake in ‘Message from the unseen world’ stem gegeven aan Turing (‘This is Alan speaking’). En bij drama ten slotte zal Lowie van Oers iets komen vertellen over de totstandkoming van zijn tekst en zijn leven als acteur.

Zonder vergadering, met minimaal budget en puur op vrijwillige basis is het lezen en bespreken van een toneeltekst opeens een jaarlaagbreed project geworden waar acht vakken bij betrokken zijn.

De realiteit

Natuurlijk blijkt het gebrek aan regie ook nadelen te hebben: één wiskundecollega wordt ziek en kan zijn les niet geven. En bij maatschappijleer is het programma toch te vol. Maar wat is het een genot om deze tekst met mijn leerlingen te lezen. Het boekje bestaat uit

twee delen: eerst lees je de fragmentarische jeugdherinneringen van een ‘ik’ en dan volgen geromantiseerde beschrijvingen uit het leven van Alan Turing. Waar deel 1 vooral vragen oproept, geeft deel 2 antwoorden voor de oplettende lezer. Zo krijgt een fragment op bladzijde 15 (zie kader onder) voor de leerlingen veel meer betekenis zodra ze begrijpen wat de Turing-test inhoudt, en ook als ze weten dat Turing lang zijn seksuele geaardheid moest verbergen. Een bijna kinderlijke klaslokaalscène krijgt opeens een droevige en ontroerende ondertoon.

Wie iets meer van Turing weet, ziet sneller hoe de auteur speelt met motieven en thema’s: vragen rondom (seksuele) identiteit koppelt hij aan een robotmotief, een Sneeuwvitjemoetief komt uit bij de vergiftigde appel waarmee Turing vermoedelijk zelfmoord pleegde en leidt ook nog tot een komisch-ontroerende passage bij de glazen kist van Sneeuwvitje, vanuit het perspectief van dwerg Grumpy.

Ik ben 10 jaar oud. Ik hang mijn jas op en loop de klas in. In de deuropening staat een piraat en daar staat een ridder en er zijn een heleboel prinsessen.
Een Turtle roept: ‘Waarom ben jij niet verkleed?’
‘Ik ben wel verkleed’, zeg ik, ‘als robot.’
‘Maar je ziet er helemaal niet uit als een robot.’
‘Nee, omdat ik een echte robot ben. En echte robots lijken heel erg op mensen. Je kunt bijna niet aan zien dat ze een robot zijn.’ Het is even stil.
‘Hoe weet je dan dat je een robot bent?’ vraagt Batman, die even daarvoor nog bezig was de vlechten van Pipi Langkous krom te buigen.
‘Dat kan ik niet zeggen’, zeg ik, ‘een echte robot zou dat nooit zeggen.’

Fragment uit *Turing* van Lowie van Oers (p. 15)

Zonder vergadering, met minimaal budget en puur op vrijwillige basis is het lezen en bespreken van een toneeltekst opeens een jaarlaagbreed project

Meerwaarde?

Voegt het nu werkelijk iets toe dat meerdere vakken in dezelfde periode aandacht besteden aan Alan Turing?

Zeker. Aan de ene kant worden leerlingen nieuwsgieriger naar de tekst, omdat deze opeens onderdeel van een groter geheel is. Aan de andere kant merk ik dat de leerlingen bij de bespreking van de toneeltekst een grotere buffer lijken te hebben voor de zaken die ze niet meteen kunnen plaatsen. Dat is ook niet zo gek, want terwijl ze bij natuurkunde uitleg over de Turing-test krijgen, doen ze ongemerkt ook achtergrondinformatie op die handig is om de fascinatie voor robots van de hoofdpersoon in de toneeltekst te begrijpen. Andersom werkt het ook goed: de prachtig verwoorde adoratie van de hoofdpersoon helpt de leerlingen ook in de andere lessen om interesse te genereren voor de persoon Alan Turing. Sterker nog: twee leerlingen proberen als profielwerkstuk te onderzoeken hoe ze een van Turings kunststukjes, het kraken van de enigmacode, kunnen

TURING: A POEM
here’s a toast to Alan Turing
born in harsher, darker times
who thought outside the container
and loved outside the lines
and so the code-breaker was broken
and we’re sorry
yes now the s-word has been spoken
the official conscience woken
– very carefully scripted but at least it’s not encrypted –
and the story does suggest
a part 2 to the Turing Test:
1. can machines behave like humans?
2. can we?

Het gedicht ‘Turing: A Poem’ van Matt Harvey

herhalen met de wiskunde en informatica van nu. Het is dus een geslaagde wisselwerking. Uiteindelijk is er maar één leerling in mijn klas die aangeeft echt af te haken omdat hij de tekst te ver van zich af vindt staan. De rest heeft zich met plezier gericht op de tekst. Waar de meeste wenkbrauwen nog de lucht in schieten bij de eerste passages, kan ik de kwartjes horen vallen bij het tweede deel, dat ze beter begrijpen door de Turing-kennis die ze bij de andere vakken hebben opgedaan.

Afsluiting

Aan het einde van het project komt Lowie van Oers bij ons op school om het geheel af te sluiten. Al onze vijfde klassen hebben twee leerlingen afgevaardigd om op het podium plaats te nemen. Zij mogen de vragen over de tekst stellen die de klassen gezamenlijk hebben bedacht. Van Oers zelf begint met het voordragen van een passage van de tekst. We hebben in overleg besloten om niet de hele voorstelling te tonen, omdat de leerlingen de tekst toch al kennen en omdat onze aula niet de juiste toneelomgeving kan bieden. Een Q&A is een mooi alternatief.

De leerlingen zijn aandachtig en zien dat Van Oers echt serieus moet nadenken over vragen als ‘Wat is de betekenis van Sneeuwvitje in het verhaal’, ‘Waarom zwaait de hoofdpersoon niet terug naar zijn moeder?’, ‘Wat is uw band met Turing’ en ‘Waarom heeft u het verhaal niet gewoon chronologisch opgeschreven?’. Na afloop staat de auteur-acteur nog ruim een half uur met een tiental leerlingen om zich heen te praten over acteren en schrijven. Daarna heeft hij nog een lesuur met ons dramacluster gesproken over de beslissingen die je neemt bij het maken van een monoloogvoorstelling.

Het plaatsen van een tekst in een vakoverstijgend geheel is zeer goed bevallen en kostte eigenlijk heel weinig moeite, door de enthousiaste houding van mijn collega’s. De vraag die bij mij speelt, is dan ook niet óf ik dit opnieuw wil gaan opzetten, maar alleen: welke geschikte tekst rondom een persoon of gebeurtenis is nog meer geschikt om in te bedden in de vakkennis van mijn collega’s bij andere vakken? Suggesties zijn welkom! ■

LITERATUUR

Lowie van Oers. (2016). *Turing*. Deventer/Arnhem/Nijmegen: De Nieuwe Oost. Te bestellen via <www.denieuweoost.nl>.